

2017-02-03

Justitiedepartementet
Straffrättsenheten

Remissyttrande över SOU 2016:60 – Ett starkare skydd för den sexuella integriteten

RFSL (Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoners och queeras rättigheter) har beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet *Ett starkare skydd för den sexuella integriteten* (SOU 2016:60). RFSL lämnar härmed följande synpunkter.

Sammanfattning och grundläggande ställningstaganden

RFSL vill inledningsvis citera vad som anges om sexuella övergrepp i förbundets principprogram:

Om en person ofrivilligt, eller till följd av beroendeställning, blir inbegripen i eller utsatt för sexuella handlingar är detta övergrepp och uttryck för makt, inte sexualitet. RFSL tar avstånd från alla former av sexuella övergrepp och ofrivilligt sexuellt våld. Våldtäkt och sexuella övergrepp mot barn som begås av vuxna är särskilt allvarliga. Sexuella handlingar som förorsakar någon människa ofrivillig skada eller lidande kan aldrig accepteras.

RFSL ser positivt på att utredningen föreslår att gränsen för vad som är straffbart när det gäller sexualbrott dras vid om deltagandet varit frivilligt eller inte.

Ställningstaganden gällande utredningens förslag:

- RFSL delar utredningens uppfattning om behov av ny sexualbrottslagstiftning och tillstyrker förslaget om att sexualbrottslagstiftningen ska ändras så att straffansvar inträder för den som genomför en sexuell handling med någon som inte deltar frivilligt.
- RFSL tillstyrker att våldtäkt och vissa andra brott tilldelas nya brottsrubriceringar enligt utredningens förslag, där den allvarligaste formen av sexualbrott föreslås betecknas sexuellt övergrepp.
- RFSL avstyrker införandet av rekvisitet vaginalt samlag i bestämmelsen om samlag med avkomling och samlag med syskon och förordar istället en översyn av den nuvarande paragrafen i sin helhet.

- RFSL delar utredningens inställning om att för att ett deltagande ska anses frivilligt måste valet att delta komma till uttryck genom ord eller handling eller att det finns omständigheter som innebär att ett uttryckt val att delta inte ska tillmätas betydelse.
- RFSL tillstyrker utredningens förslag om att straffansvar även ska inträda om genomförandet består i att personen, som inte deltar frivilligt, förmås utföra en sexuell handling på sig själv eller med någon annan.
- RFSL tillstyrker att ett synnerligen grovt brott införs för sexuella övergrepp mot vuxna och barn.
- RFSL tillstyrker utredningens förslag om skärpt syn på sexualbrott mot barn som har fyllt 15 men inte 18 år.
- RFSL tillstyrker utredningens förslag om att införa ett oaktsamhetsansvar gällande sexualbrott.
- RFSL tillstyrker utredningens förslag om bättre stöd till målsäganden under rättsprocessen.

Behovet av en ny sexualbrottslagstiftning

RFSL har tidigare ansett att det finns tillräckligt tungt vägande skäl för att bristande samtycke ska utgöra rekvisit för sexualbrott, men inte till att det ska gälla för brottet våldtäkt.

RFSL ställde sig positivt till när en statlig utredning 2010 i sitt betänkande *Sexualbrottslagstiftningen - utvärdering och reformförslag* (SOU 2010:71) föreslog införande av ett nytt brott sexuellt övergrepp med bristande samtycke som rekvisit. Ett brott som då föreslogs komplettera, och inte ersätta, brottet våldtäkt. När det gäller förändring av rekvisitet för brottet våldtäkt framförde utredningen vid den tidpunkten ett antal risker med en sådan förändring. Bland annat framfördes att det fanns risk för ökat fokus på målsäganden och på dennes sexualmoral, då de som handlägger sexualbrott skulle få en stärkt funktion av att avgöra vad som är normalt och inte normalt att samtycka till.

Föreliggande utredning föreslår nu en lagstiftning som skiljer sig från tidigare förslag genom att det i lagtexten ska framgå att samtycket måste kommuniceras för att vara giltigt och att alla fall där samtycke har lämnats inte kan tillmätas betydelse. Dock föreslår utredningen att det är begreppet frivillighet som bäst beskriver huruvida deltagandet sker frivilligt eller inte. RFSL har tidigare riktat kritik mot att rekvisitet för brottet våldtäkt enbart skulle baseras på bristande samtycke. RFSL ser positivt på att gränsen mellan straffri och straffbar gärning ska dras vid om deltagandet i den sexuella handlingen har varit frivilligt eller inte och att det för straffbar gärning endast ska krävas att en person har genomfört en sexuell handling med någon som inte har deltagit frivilligt. För att ett deltagande ska anses frivilligt måste valet att delta komma till uttryck genom ord eller handling.

RFSL tillstyrker därför förslaget att lagen ska ändras så att den utgår från att det är straffbart att genomföra en sexuell handling med någon som inte deltar frivilligt. RFSL instämmer med att en lag baserad på samtycke har en normerande verkan. Det är viktigt att signalera att

det inte är tillåtet att ha sex med någon som inte samtyckt till sex. Det är också av stor vikt att vara medveten om de risker en ändring kan innebära och hur de ska förebyggas. Det behövs resurser och andra satsningar för att till exempel fler anmälningar ska leda till fällande dom.

En av de risker som framförts tidigare i ett antal olika utredningar är ett eventuellt ökat fokus på målsäganden. Frågan om huruvida den målsägande har samtyckt eller inte riskerar att stå än mer i centrum, vilket till exempel riskerar signalera att dennes eventuella tidigare sexuella erfarenheter accepteras som relevant bevisföring. Det är dock också fullt möjligt att fokus istället riktas mot den tilltalades agerande och huruvida denne sökt och försäkrat sig om eller hade fog för sin uppfattning om att samtycke förelåg. Möjligheten att fokus istället riktas mot den tilltalade ser RFSL som något som i möjligaste mån bör säkerställas och efterlyser ett antal satsningar för att uppnå detta, då det inte endast går att räkna med att en lagändring leder till det. Utredningen är noga med att påtala att förändringen troligen inte kommer leda till fler fällande domar, däremot möjligen till att antalet anmälningar kommer att öka. RFSL delar uppfattningen om att antalet anmälningar troligen kommer att öka genom den föreslagna lagändringen och då kan glappet mellan antalet anmälningar och antalet fällande domar riskera att öka. Att det finns anledning att tro att antalet anmälningar ökar ser RFSL som något positivt då det signalerar att en samtyckeslagstiftning poängterar frivillighet i högre grad och är en bättre konstruktion för att stärka och värna den sexuella integriteten. Men för att antalet fällande domar ska öka måste ett antal övriga satsningar också göras. Utredningen föreslår bland annat att förslaget kan få större effekt genom att ett antal informations- och utbildningssatsningar genomförs. Det är viktigt att stärka kompetensen inom de rättsvårdande myndigheterna för att, om möjligt, kunna öka antalet fällande domar och att stärka kompetensen inom övriga myndigheter för att förebygga att sexualbrott alls sker. RFSL har länge identifierat behovet av att tidigt etablera hbtq-perspektiv inom olika utbildningar och ser att utbildningsväsendet här har en viktig roll att fylla. Det är viktigt att se sexualbrott och föreställningar kring vem som är offer och förövare i en helhetsbild, så att till exempel män som offer inte osynliggörs. Även skola, förskola och lärarutbildningar har här en central roll för att stärka allas rätt att värna sin integritet och att identifiera och respektera sina egna och andras ja- och nejsignaler.

Brottsbeteckningen våldtäkt ersätts med sexuellt övergrepp

Utredningen föreslår att byta ut brottsbeteckningarna våldtäkt, sexuellt tvång och våldtäkt mot barn och ersätta dessa med andra brottsbeteckningar. RFSL instämmer med utredningens hänvisning till att en fortsatt användning av beteckningen våldtäkt skulle kunna ge ett missvisande sken av att det fortfarande ställs ett krav på att gärningen ska ha genomförts med våld eller tvång. Precis som utredningen skriver skapar befintlig brottsrubricering en förstärkning av föreställningen om vad som är en "riktig våldtäkt". Många associerar till överfallsvåldtäkter utomhus begångna av en okänd gärningsman vilket inte den vanligaste formen av våldtäkt. Erfarenheterna från RFSL:s brottsofferjour ligger i linje med vad utredningen skriver att begreppet "riktig" våldtäkt är omgivet av även många andra åsikter och fördomar, vilket gör att skälen till att ändra brottsbeteckning i högsta grad är relevanta. Förutom att begreppet våldtäkt av många förväntas innebära penetration är det även ett heteronormativt ord i den betydelsen att det förknippas med

vaginalt penetrerande övergrepp. Detta får till följd att en kvinna som utsatts för sexuellt övergrepp av en annan kvinna, en man som utsatts för sexuellt övergrepp av en annan man samt sexuellt utsatta transpersoner sällan identifierar det de varit med om som en våldtäkt. Därför välkomnar RFSL utredningens förslag att ta bort ordet våldtäkt ur lagtexten. Dock ska denna vår argumentation ses i ett sammanhang med det nedan förda resonemanget kring begreppet samlag.

RFSL har således inget att erinra mot de föreslagna nya brottsrubriceringarna sexuellt övergrepp och sexuell kränkning respektive sexuellt övergrepp mot barn och sexuell kränkning av barn.

Samlag som jämförelsenorm

RFSL har i tidigare remissvar (SOU 2010:71) ställt sig avvisande till att behålla begreppet samlag som jämförelsenorm, då det i tidigare juridiska sammanhang definieras utifrån det vaginala samlaget. Vi ser positivt på att utredningen nu betonar att samlag mellan personer av olika och personer av samma kön jämställs. Utredningen menar att samlag i den allmänna uppfattningen och i modernt språkbruk anses vara ett sexuellt umgänge som inte alltid behöver innefatta penetration. RFSL menar att samlag i allmänhetens ögon fortfarande innebär någon form av penetration och detta har varit förvirrande för exempelvis sjukvårdspersonal som haft svårt att förstå hur en kvinna kunnat utsätta en annan kvinna för sexuellt övergrepp. Vi har sett vid ett antal tidigare fall att det fortfarande finns en viss tolkningsmöjlighet att exempelvis oralsex inte alltid anses utgöra oralt samlag med penetration. Exempelvis i proposition 2012/13:111 finns en beskrivning av att om någon med tunga vidrör en kvinnas underliv i kränkingshänseende kan vara jämförligt med samlag, oavsett om handlandet innebär penetration eller ej. Det framgår att orala samlag utförda på män i regel ska anses jämförliga med samlag medan orala samlag utförda på kvinnor kan anses jämförliga med samlag. Som ett antal sakkunniga noterat ses också förekomst av penetration regelmässigt som den mest kränkande handlingen. Detta trots lagstiftarens försök att fästa mindre vikt vid den sexuella handlingens tekniska karaktär till förmån för kränkningen. En utgångspunkt för RFSL är att lagstiftningen inte ska ge något som helst utrymme för att kunna tolkas eller tillämpas på så sätt att samma slags sexuella kränkning kan tillmätas olika straffvärde beroende på vilket kön, vilken könsidentitet och vilka genitalier brottsoffret respektive förövaren har eller uppfattas ha.

RFSL står fast vid uppfattningen att samlag bör avlägsnas som begrepp ur sexualbrottslagstiftningen och att man enbart bör tala om sexuella handlingar där kränkningens allvar inte ska bedömas utifrån om den ryms inom begreppet samlag. RFSL menar att ett avlägsnande av begreppet samlag ur sexualbrottslagstiftningen och införande av ett mer neutralt begrepp som omfattar olika former av sexuell praktik bättre skulle säkerställa att lagen tillämpas lika för alla oavsett kön, könsidentitet, sexuell läggning eller vilken sexuell praktik som förekommit. Dessutom skulle ett avlägsnande av begreppet samlag eventuellt kunna ha en effekt på anmälningsbenägenheten hos alla de brottsoffer som inte tror sig ha möjlighet att anmäla på grund av att det övergrepp de varit med om inte följer den heteronormativa mallen för våldtäkt/samlag. Vår erfarenhet visar att många förminskar eller osynliggör det våld de varit med om och som en följd varken får det psykosociala stöd de har rätt till eller ett rättslig avgörande.

BDSM

Frivillighet gällande BDSM-aktiviteter är viktigt att det tydliggörs. RFSL ser positivt på att utredningen lyfter fram att våld och tvång kan ingå som en del av ett frivilligt sexuellt umgänge, exempelvis inom ramen för utövning av BDSM-sex, och skriver: Om de som deltar i sexuellt umgänge är överens om att våld och tvång ska ingå som en del av umgänget kan valet att delta inte anses vara en följd av våldet eller tvånget.

Den omständigheten att våld eller tvång ingår i den sexuella samvaron innebär alltså inte med automatik att ett uttryckt val att delta frivilligt ska underkännas. Så är endast fallet om den sexuella handlingen har framtvångats genom våldet. Det är glädjande att utredningen ställer sig frågan om vilka krav på kommunikation mellan deltagarna i en sexuell handling som kan ställas för att lagen ska få en klar och rättssäker utformning. RFSL delar utredningens ståndpunkt att det inte i lagtext går att helt definiera utan detta måste ske genom rättsväsendets bedömningar. RFSL vill dock här poängtera att en sådan bedömning måste ta hänsyn till ömsesidighet, säkerhet, samtycke och kommunikation. Det får på intet sätt innehålla sexualmoraliska värderingar runt vad som kan anses normalt att vilja delta i. Vi ser också att hela rättsväsendet lider uppenbara kunskapsbrister på detta område vilket gör att personer som deltagit frivilligt i BDSM-sex fortfarande riskerar att i värsta fall dömas för sexualbrott.

Utredningen tydliggör att när det gäller transpersoner ska dessa inte kunna straffas för sexuellt vilseledande enbart av det skälet att personen i fråga underlät att före genomförandet av en sexuell handling underrätta sexualpartnern om hur det förhåller sig. Eftersom det inte är en grund för vilseledning att vara sig själv kan det tyckas självklart. RFSL beklagar att det är nödvändigt att peka ut en minoritetsgrupp på detta sätt men inser att det är viktigt att säkerställa att gruppen får ett adekvat rättsligt skydd i ett samhälle där kunskapen om transpersoner fortfarande är låg och som, på grund av okunskap, inte lyckas erbjuda likvärdigt bemötande.

Samlag med avkomling och samlag med syskon

I bestämmelsen om samlag med avkomling och samlag med syskon föreslås brottsrekvisitet utgöras av enbart vaginalt samlag. RFSL påpekade i sitt remissyttrande till *Sexualbrottslagstiftningen - utvärdering och reformförslag* (SOU 2010:71) att det i ett kommande sammanhang då det övervägs om det finns tillräckliga skäl att behålla denna kriminalisering särskilt bör analyseras om inslag av ojämlika maktförhållanden vid vuxenincest mellan förälder och avkomling gör det motiverat att behålla viss kriminalisering. Utredningen konstaterar att en sådan översyn, där det klarläggs om det finns ett arvs genetiskt skyddsintresse eller något skyddsintresse även utöver det arvs genetiska för att behålla kriminalisering, inte ingår i dess uppdrag. En utgångspunkt för en framtida översyn av denna paragraf i brottsbalken bör vara att frivilliga sexuella relationer där parterna är samtyckande vuxna inte bör vara kriminaliserade om inte synnerliga skäl föreligger som noga kan motiveras. Precis som utredningen menar RFSL att det föreligger starka skäl till att närmare överväga grunden för fortsatt kriminalisering av frivillig incest mellan vuxna, bl.a. då skyddsintresset av arvs genetiska skäl inte är tillräckligt klarlagt. Till dess en närmare utredning genomförts anser dock RFSL inte att det finns intresse av att nu förtydliga den

kriminella handlingen till att avse enbart vaginala samlag med eget barn eller dess avkomling eller med helsyskon i fall då deltagandet har varit frivilligt. En kommande utredning av brottet i fråga skulle kunna komma fram till att ett behov av viss fortsatt kriminalisering behövs för att skydda en svagare part i fall av ojämlika maktförhållanden mellan främst en förälder och en avkomling. Det är då olyckligt om vissa sexuella handlingar, som inte utgörs av vaginala samlag, nu tydligt skulle definieras som fallande utanför den kriminaliserade gärningen för att, efter att en översyn gjorts, åter kunna bli föremål för kriminalisering. RFSL avstyrker därför införandet av rekvisitet vaginalt samlag i bestämmelsen om sex med avkomling eller syskon till förmån för en översyn av den nuvarande paragrafen i sin helhet.

Behovet av utbildning runt hbtq-frågor i samhället

Ett hinder för en rättssäker process och professionellt skydd och stöd för hbtq-personer (homosexuella, bisexuella, transpersoner och queera) som utsätts för sexualbrott är en stereotyp bild av brottsoffer, gärningsperson och de praktiker som används vid våldtäkt och sexuellt ofredande. Oavsett kön och sexuell läggning så upplevs en anmälan om sexualbrott som svår. När det gäller hbtq-personer finns en ytterligare rädsla för heteronormativt och/eller homo-/bi-/transfobiskt bemötande. Det finns en risk för så kallad sekundär viktigmisering. Det finns en ovana att hantera hbtq-personer som brottsoffer för sexualbrott och det händer att samhället signalerar att våldtäkt och sexuella övergrepp mot hbtq-personer skulle vara mindre allvarligt. Detta får konsekvenser för hbtq-personers förtroende för rättsväsendet och riskerar att diskriminera hbtq-personer i vård- och stödsökande.

Utredningens granskning pekar på specifika behov av utbildning speciellt avseende attityder och fördomar kring sexualbrott, våld i nära relationer, reaktioner hos brottsoffer och särskilda problem som till exempel hbtq-personer stöter på i de här avseendena. RFSL välkomnar att utredningen lyfter fram behovet av ökad kunskap på området specifikt utifrån att de tidigare utredningarna *Våld i nära relationer – en folkhälsofråga* (SOU 2014:49) och *Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck* (SOU 2015:55) till stor del utesluter kunskap om hbtq-personers specifika utsatthet.

Utredningen skriver vidare att utbildning kring hbtq-frågor inte bör avgränsas enbart till domarkåren utan är något som bör förstärkas och erbjudas långt tidigare, till exempel på juristutbildningen. Det skulle leda till att alla jurister, även de som kommer vara verksamma som advokater och åklagare, har stärkt kunskap om till exempel våld i nära relationer. Sådana åtgärder välkomnas av RFSL som mycket eftersträvarvärda.

Brottsoffer som identifierar sig som hbtq-personer och inte haft möjlighet att vara öppna med sin sexuella läggning och/eller könsidentitet för familj och vänner eller på arbetsplatsen är också i en särskilt sårbar situation vid utsatthet för sexualbrott. Det kan handla om att närstående osynliggjort, avvisat eller utsatt personen för hatbrott eller hedersrelaterat våld. Något som i sådana fall gör att stödet från vänner och familj i en utsatt situation är långt ifrån självklar. Behovet av kunskap hos rättsväsendet om vart en hbtq-person utsatt för sexualbrott kan vända sig för att få kompetent stöd är inte minst mot bakgrund av detta särskilt viktig. Att inneha kompetens för att kunna erbjuda hbtq-personer ett gott bemötande och stöd bör vara ett krav man kan ställa på vårdinrättningar inom hälso- och sjukvården

som riktar sig till sexualbrottsoffer, liksom på brottsoffercentrum i enskilda kommuner, brottsofferjourer och lokala föreningar mot sexuella övergrepp.

Som ett led i att utredningen inte förväntar sig att enbart en ändring av lagförslaget kommer att leda till fler fällande domar bör förslagen följas upp av särskilda informations- och utbildningsinsatser. Utredningen föreslår att Brottsoffermyndigheten och Nationellt Centrum för Kvinnofrid bör få i uppdrag att utforma sådana informationsinsatser, vilket RFSL välkomnar då inte heller vi tror att endast en lagändring kommer att leda till fler fällande domar eller stärkt skydd av individers sexuella integritet. Det är med största vikt att ett sådant uppdrag betonar att det gäller både män, kvinnor och transpersoner. Det är glädjande att utredningen påtalar behovet av hbtq-kompetens och fortsatt satsning på bemötandefrågor. Utredningen har sett över hälso- och sjukvårdens mottagande av offer för sexualbrott och kommit fram till att det råder tillfredsställande mottagande över hela landet. Det nämns att om den utsatte söker akut vård finns det gynekologspecialist vid akutmottagningar även på jourtid. Här vill RFSL betona att detta inte gäller män eller transpersoner utsatta för sexuella övergrepp. Det är av stor vikt att även män eller transpersoner får adekvat vård vid sexualbrott. En nyligen (2015) framlagd avhandling från Umeå Universitet (*Orsak: Våldtäkt. Om våldtagna män i medicinsk praktik* av Jens Lindberg) visar att vården inte har något utarbetat förhållningssätt när män utsätts för sexuellt våld. Insatserna varierar stort utifrån var brottsoffret söker hjälp och risken är stor att vården blir godtycklig. Forskaren Jens Lindberg pekar på att de flesta män som våldtagits skickas till en kirurgisk avdelning. Bristen på kunskap och rutiner gör att män oavsett om de tvingats utföra oralsex närapå alltid skickas till kirurgen. Bristen på kunskap påverkar rättssäkerheten påtagligt då våldtagna män ofta får möta vårdpersonal utan större erfarenhet av sexuella övergrepp som inte heller har den kompetens som kan behövas för att göra en bra rättsundersökning. I dagsläget finns endast en mottagning i Sverige som uttryckligen tar emot våldtagna oavsett kön och könsidentitet, vilket är en kompetens som behöver spridas till många instanser över hela landet.

Stärkt stöd till målsäganden och frågor runt målsägandebiträde

Utredningen har i sin kartläggning av svenska domstolar funnit att det är vanligt att det under rättegång tillåts ställas frågor till den målsägande som rör dennes tidigare sexuella erfarenheter. Ovidkommande frågor är inte tillåtet och domaren bör stärkas i sin roll som ordförande för att på ett bättre sätt kunna avgöra vad som är ovidkommande då det är mycket allvarligt om någons tidigare sexuella erfarenheter antas ha något med aktuellt rättsfall att göra. Utredningen föreslår att Domstolsverket bör få i uppdrag att se över och utveckla den utbildning som erbjuds framför allt mer erfarna domare, vilket RFSL välkomnar och länge har sett som nödvändigt.

RFSL tillstyrker förslaget om att frågan om förordnande av målsägandebiträde ska prövas omedelbart. Det är viktigt för att målsäganden ska klara av att genomgå en förundersökning och fullfölja rättsprocessen. Precis som utredningen nämner visar erfarenheten att målsägandebiträden sällan utses tidigt under brottsutredningen, även fast det visat sig vara en framgångsfaktor vid utredningar. Detta överensstämmer med RFSL:s brottsofferjours erfarenhet. Vi har erfarenhet från ett flertal tillfällen då polisiära

förundersökningsledare till och med ifrågasatt målsägandens rätt till biträde och hänvisat till att det bör prövas först när åklagaren eventuellt beslutar väcka åtal.

RFSL tillstyrker förslaget som innebär skärpta krav på målsägandebiträden, som motsvarar den kompetens som krävs för särskilda företrädare för barn. Det är ett stort ansvar som kräver specifik kompetens för att på ett bra sätt kunna företräda sin klient i en rättsprocess som gäller sexualbrott då dessa offer inte sällan är traumatiserade och i kris.

RFSL tillstyrker även förslaget att begränsa möjligheten för ett ombud att sätta någon i sitt ställe. I en rättsprocess runt sexualbrott behöver målsägande en grundläggande tillit och förtroende till sitt målsägarbiträde och då behövs kontinuitet och trygghet att det inte kommer en annan person som personen inte haft möjlighet att lära känna. Vi har samma erfarenhet som utredningen nämner att det alltför ofta sätts in en annan jurist i den förordnades ställe, och att detta innebär oro och förlust av tillit för målsäganden.

Skärpt syn på sexualbrott mot barn som fyllt 15 men inte 18 år

RFSL tillstyrker utredningens förslag om skärpt syn på sexualbrott mot barn som har fyllt 15 men inte 18 år. En person som fyllt 15 år har befogenhet att samtycka till sexuella handlingar, men är inte myndig i övrigt och får i allmänhet anses ha svagare förmåga att värja sig mot om en vuxen person kommer med oönskade sexuella förslag. Det är därför önskvärt att det vid bedömning om ett sexualbrott ska betraktas som grovt särskilt beaktas om brottet riktat sig mot ett barn, det vill säga en person under 18 år. Precis som utredningen fastslår är det samtidigt inte på något sätt önskvärt att gå ett steg längre och höja åldersgränsen för sexuellt självbestämmande från 15 till 18 år. Frivillig sexuell samvaro mellan personer är i grunden något positivt, som absolut inte bör förhindras sexuellt mogna personer över 15 års ålder.

Utformning av ett oaktsamhetsansvar för sexualbrott

Utredningen föreslår ett oaktsamhetsansvar vid sexuellt övergrepp av normalgraden, grovt och synnerligen grovt brott samt grov sexuell kränkning. Det är i detta sammanhang inte önskvärt att alltför godtyckliga bedömningar görs och inte heller att det ska finnas böter i straffskalan, varför RFSL instämmer med utredningens förslag att lägga den straffbara oaktsamheten vid grov oaktsamhet, dvs där oaktsamheten i första hand varit medveten. För att brottet ska få den normerande och pedagogiska betydelse som är avsikten bör det, såsom utredningen föreslår, införas som en särskild bestämmelse i 6 kap i Brottsbalken.

Rättsväsendets hantering av sexualbrott

Jens Lindbergs avhandling om män utsatta för våldtäkt visar att kunskap och rutiner på akutmottagningar runt om i Sverige varierar. Mottagandet är också beroende av vilken mening som tillskrivs fenomenet våldtäkt/sexuellt våld, om det finns etablerade rutiner och även på vilken personal som råkar vara i tjänst. Det kan därför vara en ren slump huruvida en våldtagen man får ett professionellt mottagande på akuten eller ej. Att tas emot som ett exceptionellt ovanligt fall bidrar till känslan av att vara ensam om att ha blivit utsatt.

Dessa resultat är helt i enlighet med erfarenheter som personalen på RFSL:s brottsofferjour har, som mött flertalet män och transpersoner som sökt hjälp för skador efter sexuellt våld och inte fått frågor om hur skadan uppstått. När män och transpersoner sökt hjälp på akutmottagning har de ofta av personalen blivit sedda som ett mycket unikt fenomen där rutinerad personal inte har sagt sig ha kunskap om hur de ska provtas trots att etablerade spårsäkringssatser sedan länge finns med instruktioner oavsett könsorgan. I utredningens kapitel 7.2.4 om rättsintyg framgår att annan läkare än rättsläkare kan utfärda rättsintyg då det behövs en gynekologisk undersökning. Här vill RFSL betona vikten av att det behövs noggrant uppgjorda rutiner även när det gäller genital undersökning på män och transpersoner där en gynekologisk kompetens inte är efterfrågad.

Frida Sandegård
Förbundsordförande

Magnus Kolsjö
Vice förbundsordförande

Suzann Larsdotter
Förbundsstyrelseledamot

Kina Sjöström
Brottsoffersamordnare RFSL